বিত্ত

(FINANCE)

উচ্চতৰ মাধ্যমিক প্ৰথম বাৰ্ষিকৰ পাঠ্যপুথি

অসম উচ্চতৰ মাধ্যমিক শিক্ষা সংসদ

BITTA : *A textbook on the subject Finance, for H.S. 1st year in Assamese, prepared by Assam Higher Secondary Education Council and published by the Kiran Prakashan, Panbazar, Guwahati-1*

প্ৰথম প্ৰকাশ ঃ আগষ্ট, ২০২২

© অসম উচ্চতৰ মাধ্যমিক শিক্ষা সংসদ, ২০২২

মুদ্ৰণ ঃ ৭০ জি এছ এম

বেটুপাত ঃ ১৫০ জি এছ এম

অক্ষৰ বিন্যাস ঃ প্ৰগতি আই টি. চেন্টাৰ,
ৰাজগড়, গুৱাহাটী-৭

বেটুপাত ঃ বিপুল শৰ্মা

মূল্য ঃ ১৫০/- টকা

অসম উচ্চতৰ মাধ্যমিক শিক্ষা সংসদৰ
সচিবৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত
বামুণীমৈদাম, গুৱাহাটী-৭৮১০২১

সৰ্বস্বত্ব সংৰক্ষিত

- প্ৰকাশকৰ অনুমতি অবিহনে এই প্ৰকাশনৰ যিকোনো অংশৰ ছপা কৰা কাৰ্য অথবা ইলেকট্ৰ'নিক মাধ্যম, যান্ত্ৰিক মাধ্যম, ফটো প্ৰতিলিপি, ৰেকৰ্ডিং নাইবা আন কোনো উপায়েৰে পুনঃপদ্ধতিৰ সহায়ত ইয়াৰ সংগ্ৰহকৰণ অথবা সংবৰ্ধন কৰাটো নিষিদ্ধ।
- এই কিতাপখনৰ বিক্ৰী এই চুক্তি সাপেক্ষে কৰা হৈছে যে প্ৰকাশকৰ আগতীয়া অনুমতি অবিহনে এই কিতাপখন ইয়াৰ নিজা বেটুপাত, 'বাইণ্ডিং'ৰ বাহিৰে অন্য কোনো প্ৰকাৰে ব্যৱসায় কৰিব, ভাৰা দিব, পুনৰ বিক্ৰী কৰিব নাইবা ধাৰলৈ দিব নোৱাৰিব।
- এই পুথিখনৰ উচিত মূল্য এই পৃষ্ঠাতে ছপা কৰিব লাগিব। ৰবৰৰ 'ষ্টাম্প', ষ্টিকাৰ মৰা বা অন্য কোনো প্ৰকাৰে অংকিত যিকোনো সংশোধিত মূল্যই অশুদ্ধ হ'ব আৰু বিবেচিত নহ'ব।

মুদ্ৰক ঃ বি.এছ.প্ৰিণ্ট এণ্ড পাব্লিকেশ্বন
ভবানীপুৰ, নুনমাটি, গুৱাহাটী-৭৮১০২০

অসম উচ্চতৰ মাধ্যমিক শিক্ষা সংসদৰ হৈ
প্ৰকাশক ঃ কিৰণ প্ৰকাশন
পাণবজাৰ, গুৱাহাটী-১

পাঠ্যপুথি লেখক মণ্ডলী

অধ্যায়-১	বিত্তৰ মূল	ড° অমৰেন্দ্ৰ তালুকদাৰ ড° দেৱব্ৰত শৰ্মা
অধ্যায়-২	বিত্তীয় ব্যৱস্থা	ড° অমৰেন্দ্ৰ তালুকদাৰ ড° দেৱব্ৰত শৰ্মা জয়দীপ ভট্টাচাৰ্য,
অধ্যায়-৩	বেংক	ড° অমৰেন্দ্ৰ তালুকদাৰ ড° ক্ষীৰেন্দ্ৰ হালৈ
অধ্যায়-৪	কেন্দ্ৰীয় বেংক	ড° অমৰেন্দ্ৰ তালুকদাৰ ড° ক্ষীৰেন্দ্ৰ হালৈ
অধ্যায়-৫	বাণিজ্যিক বেংক	ড° অমৰেন্দ্ৰ তালুকদাৰ
অধ্যায়-৬	অন্যান্য বেংকসমূহ	ড° অমৰেন্দ্ৰ তালুকদাৰ
অধ্যায়-৭	ভাৰতত বাণিজ্যিক বেংকৰ বিৱৰ্তন আৰু বিকাশ	ড° অমৰেন্দ্ৰ তালুকদাৰ অধ্যাপক দিলীপ কুমাৰ শৰ্মা
অধ্যায়-৮	বেংক ৰাষ্ট্ৰীয়কৰণ	ড° অমৰেন্দ্ৰ তালুকদাৰ অধ্যাপক দিলীপ কুমাৰ শৰ্মা
অধ্যায়-৯	নায়ক বেংক আঁচনি	ড° অমৰেন্দ্ৰ তালুকদাৰ অধ্যাপক দিলীপ কুমাৰ শৰ্মা
অধ্যায়-১০	বেংকিং পদ্ধতি	ড° অমৰেন্দ্ৰ তালুকদাৰ
অধ্যায়-১১	বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ বেংক হিচাব	শ্ৰীবিনোদ চন্দ্ৰ বেজবৰুৱা
অধ্যায়-১২	বেংকৰ গ্ৰাহক আৰু বেংকিং লোকপাল	শ্ৰীবিনোদ চন্দ্ৰ বেজবৰুৱা ড° ৰুণুমনি লহকৰ দাস
অধ্যায়-১৩	হস্তান্তৰযোগ্য দলীল	ড° অমৰেন্দ্ৰ তালুকদাৰ অধ্যাপক দিলীপ কুমাৰ শৰ্মা
অধ্যায়-১৪	চেকৰ ৰেখাংকন	ড° অমৰেন্দ্ৰ তালুকদাৰ
অধ্যায়-১৫	পৃষ্ঠাংকণ	ড° অমৰেন্দ্ৰ তালুকদাৰ
অধ্যায়-১৬	যথাবিহিত পৰিশোধ, ধাৰক আৰু যথাবিহিত ধাৰক	ড° অমৰেন্দ্ৰ তালুকদাৰ

সম্পাদনা সমিতি

মুখ্য সম্পাদক ঃ

ড° অমৰেন্দ্ৰ তালুকদাৰ, *উপাধ্যক্ষ,* গুৱাহাটী কমাৰ্চ কলেজ, গুৱাহাটী।

সম্পাদনা সহযোগী ঃ

দিলীপ কুমাৰ শৰ্মা, *অৱসৰপ্ৰাপ্ত উপাধ্যক্ষ,* গুৱাহাটী কমাৰ্চ কলেজ, গুৱাহাটী।

ৰাম নিবাস চৌধুৰী, *অৱসৰপ্ৰাপ্ত সহযোগী অধ্যাপক তথা মুৰব্বী,* বাণিজ্য বিভাগ, গুৱাহাটী কমাৰ্চ কলেজ, গুৱাহাটী।

ড° ক্ষীৰেন্দ্ৰ হালৈ, *উপাধ্যক্ষ,* দৰং কলেজ, দৰং।

ড° দেৱব্ৰত শৰ্মা, *সহযোগী অধ্যাপক তথা মুৰব্বী,* বাণিজ্য বিভাগ, গুৱাহাটী কমাৰ্চ কলেজ, গুৱাহাটী।

জয়দীপ ভট্টাচাৰ্য, *সহযোগী অধ্যাপক,* গুৰুচৰণ কলেজ, শিলচৰ।

ড° ৰুণুমনি লহকৰ দাস, *সহকাৰী অধ্যাপিকা,* কে. চি. দাস কমাৰ্চ কলেজ, গুৱাহাটী।

শ্ৰীবিনোদ চন্দ্ৰ বেজবৰুৱা, *অৱসৰপ্ৰাপ্ত বিষয় শিক্ষক,* পাটাছাৰকুছি বিদ্যাপীঠ উচ্চতৰ মাধ্যমিক বিদ্যালয়, পাটাছাৰকুছি।

সমন্বয়ক

ড° অমৰেন্দ্ৰ তালুকদাৰ, *উপাধ্যক্ষ,* গুৱাহাটী কমাৰ্চ কলেজ, গুৱাহাটী

ভূমিকা

সময়ৰ পৰিবৰ্ত্তনৰ স'তে আগবাঢ়ি যাবলৈ আমাৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰী সকলৰ বাবে তথ্য সম্বলিত পাঠ্যক্ৰমৰ ব্যৱস্থা কৰাটো অসম উচ্চতৰ মাধ্যমিক শিক্ষা সংসদৰ এক কৰ্তব্য। জ্ঞান বিজ্ঞানৰ সকলো দিশতে যি অভূতপূৰ্ব অগ্ৰগতি হৈছে তাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত শিক্ষাৰ যি কোনো স্তৰতে পাঠ্যক্ৰমৰ সঘনাই সংশোধন এক অৱশ্যম্ভাৱী প্ৰক্ৰিয়া। আমাৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰী সকল যাতে সৰ্বভাৰতীয় বা সমগ্ৰ বিশ্বৰ পৰ্যায়ত প্ৰতিযোগিতাত অৱতীৰ্ণ হব পাৰে আৰু একে ধৰণৰ জ্ঞান লাভ কৰিব পাৰে এই উদ্দেশ্য আগত ৰাখি শিক্ষা সংসদে ২০২২-২০২৩ চনৰ পৰা কাৰ্যকৰী হোৱাকৈ পাঠ্যক্ৰমৰ সংশোধন ঘটাইছে। এই সংশোধন ৰাষ্ট্ৰীয় শৈক্ষিক গৱেষণা আৰু প্ৰশিক্ষন পৰিষদে প্ৰস্তুত কৰি দিয়া ৰাষ্ট্ৰীয় পাঠ্যক্ৰমৰ আঁচনি-২০০৫ (National Curriculam Framework-2005)ৰ আধাৰত কৰা হৈছে। ইয়াৰ লগতে পাঠ্যক্ৰমৰ উদ্দেশ্য পূৰণ হব পৰাকৈ পাঠ্যপুথি সমূহ প্ৰস্তুত কৰা হৈছে। সেই মৰ্মে ২০২২-২৩ শিক্ষাবৰ্ষৰ পৰা প্ৰযোজ্য হোৱাকৈ শিক্ষা সংসদে বিত্ত বিষয়ৰ এই পাঠ্যসূচী আৰু পাঠ্যপুথিখন প্ৰস্তুত কৰি উলিয়াইছে।

এই বিত্ত কিতাপখন প্ৰস্তুতকৰণ— বহুসংখ্যক ব্যক্তিৰ এক সংঘবদ্ধ প্ৰচেষ্টা। অসম উচ্চতৰ মাধ্যমিক শিক্ষা সংসদৰ তৰফৰ পৰা পাঠ্যপুথি প্ৰস্তুতি সমিতিয়ে কৰা পৰিশ্ৰমৰ শলাগ লৈছো। অক্ষৰবিন্যাস, আৰ্হিপাঠক আৰু ছপাশালৰ কৰ্মকৰ্তা সকলক পাঠ্যপুথি খনি সজাই উলিয়াই দিয়া বাবে ধন্যবাদ যাঁচিছো। বিজ্ঞজনৰ পৰা গঠনমূলক দিহা-পৰামৰ্শ আমাৰ সদায়েই কাম্য, যিয়ে পাঠ্যপুথিৰ পৰৱৰ্তী তাঙৰণ সমূহ অধিক উন্নত ৰূপত আগবঢ়োৱাত সহায় কৰিব।

স্বাঃ
সচিব
অসম উচ্চতৰ মাধ্যমিক শিক্ষা সংসদ

তাৰিখ ঃ ১৬ আগষ্ট, ২০২২
বামুণীমৈদাম, গুৱাহাটী

ভাৰতীয় সংবিধান

প্ৰস্তাৱনা

“আমি ভাৰতৰ লোকসমূহে ভাৰতক এখন **সাৰ্বভৌম, সমাজবাদী, ধৰ্মনিৰপেক্ষ, লোকতান্ত্ৰিক গণৰাজ্য** ৰূপে গঠন কৰিবলৈ, তথা ইয়াৰ সকলো নাগৰিকৰ বাবেঃ

সামাজিক, অৰ্থনৈতিক আৰু ৰাজনৈতিক **ন্যায়,** চিন্তা, অভিব্যক্তি, বিশ্বাস, ধৰ্ম আৰু উপাসনাৰ স্বাধীনতা; প্ৰতিষ্ঠা আৰু সুযোগৰ **ক্ষমতা** লাভ কৰিবলৈ, আৰু তেওঁলোকে সকলোৰে মাজত ব্যক্তিৰ মৰ্যাদা তথা জাতীয় ঐক্য আৰু সংহতি সুনিশ্চিতকাৰী ভ্ৰাতৃভাৱ বৃদ্ধি কৰিবলৈ নিষ্ঠা সহকাৰে সংকল্প কৰি—

আমাৰ এই সংবিধান সভাত আজি ১৯৪৯ চনৰ নৱেম্বৰ মাহৰ ষষ্ঠাবিংশ দিৱসত, **ইয়াৰ দ্বাৰা এই সংবিধান গ্ৰহণ কৰিছোঁ, অধিনিয়মিত কৰিছোঁ আৰু নিজতে অৰ্পণ কৰিছোঁ।”**

সূচীপত্ৰ

গোট - ১

বিত্ত

			পৃষ্ঠা
অধ্যায়-১	ঃ	**বিত্তৰ মূল**	
		—পৰিচয়	৩
		—অৰ্থ আৰু সংজ্ঞা	৩
		—বিত্তৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ	৫
		—বিত্তৰ কাৰ্যসমূহ	৬
		—বিত্তৰ প্ৰকাৰ	৮
		—বিত্তৰ উৎস	১০
অধ্যায়-২	ঃ	**বিত্তীয় ব্যৱস্থা**	
		—অৰ্থ আৰু সংজ্ঞা	২৩
		—বিত্তীয় ব্যৱস্থাৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ	২৪
		—বিত্তীয় ব্যৱস্থাৰ কাৰ্যসমূহ	২৫
		—বিত্তীয় ব্যৱস্থাৰ উপাদানসমূহ	২৬
		—অৰ্থনৈতিক বিকাশত বিত্তীয় ব্যৱস্থাৰ ভূমিকা	৩৬

গোট - ২

বেংকৰ অৰ্থ আৰু বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ বেংক

অধ্যায়-৩	ঃ	**বেংক**	
		—বেংকৰ অৰ্থ আৰু সংজ্ঞা	৪৯
		—বেংকৰ বৈশিষ্ট্য	৫০
		—বেংকৰ প্ৰকাৰ	৫১

অধ্যায়-৪ ঃ কেন্দ্ৰীয় বেংক

—কেন্দ্ৰীয় বেংকৰ অৰ্থ আৰু সংজ্ঞা ৫৩
—কেন্দ্ৰীয় বেংকৰ বৈশিষ্ট্য ৫৪
—কেন্দ্ৰীয় বেংকৰ পৰম্পৰাগত কাৰ্যসমূহ ৫৪

অধ্যায়-৫ ঃ বাণিজ্যিক বেংক

—বাণিজ্যিক বেংকৰ অৰ্থ ৫৯
—বাণিজ্যিক বেংকৰ কাৰ্যসমূহ ৫৯
—বাণিজ্যিক বেংকৰ প্ৰাথমিক কাৰ্যসমূহ ৬০
—বাণিজ্যিক বেংকৰ গৌণ কাৰ্যসমূহ ৬৪
—বাণিজ্যিক বেংকৰ আধুনিক কাৰ্য ৬৭

অধ্যায়-৬ ঃ অন্যান্য বেংক

—বিনিময় / বিদেশী বেংক ৭৪
—আঞ্চলিক গ্ৰাম্য বেংক ৭৫
—বিনিয়োগ বেংক ৭৭
—উন্নয়ন বেংক ৭৮
—ভাৰতীয় ৰপ্তানি-আমদানি বেংক ৮২
—সমবায় বেংক ৮৪
—কৃষি বেংক ৮৬
—ভূমি উন্নয়ন বেংক ৮৭
—সঞ্চয় বেংক ৮৮
—আন্তঃৰ্জাতিক বেংক ৮৮
—কেন্দ্ৰীয় বেংক আৰু বাণিজ্যিক বেংকৰ পাৰ্থক্য ৯০
—বাণিজ্যিক বেংক আৰু উন্নয়ন বেংকৰ পাৰ্থক্য ৯১
—বাণিজ্যিক বেংক আৰু সমবায় বেংকৰ পাৰ্থক্য ৯২

গোট - ৩

ভাৰতত বাণিজ্যিক বেংকিং

অধ্যায়-৭ ঃ ভাৰতত বাণিজ্যিক বেংকৰ বিৱৰ্তন আৰু বিকাশ

—ভাৰতত বাণিজ্যিক বেংকৰ বিৱৰ্তন আৰু বিকাশ ১০২
—প্ৰেচিডেন্সি বেংক ১০৬
—ইম্পেৰিয়েল বেংক ১০৭
—ভাৰতীয় ষ্টেট বেংক ১১১
—অনুসূচিত বেংক আৰু অনা-অনুসূচিত বেংক ১১৫
—ব্যক্তিগত আৰু ৰাজহুৱা খণ্ডৰ বেংক ১১৬
—অনুসূচীত আৰু অনা-অনুসূচীত বেংকৰ মাজত পাৰ্থক্য ১১৭
—ব্যক্তিগত আৰু ৰাজহুৱা খণ্ডৰ বেংকৰ পাৰ্থক্য ১১৮

অধ্যায়-৮ ঃ বেংকৰ ৰাষ্ট্ৰীয়কৰণ

—বেংকৰ ৰাষ্ট্ৰীয়কৰণৰ অৰ্থ ১২৬
—ভাৰতত বেংক ৰাষ্ট্ৰীয়কৰণৰ উদ্দেশ্য ১২৬
—বেংক ৰাষ্ট্ৰীয়কৰণৰ বিৰুদ্ধে সমালোচনা ১২৮
—বেংক ৰাষ্ট্ৰীয়কৰণৰ প্ৰগতি ১২৯

অধ্যায়-৯ ঃ নায়ক বেংক আঁচনি

—নায়ক বেংক আঁচনিৰ অৰ্থ ১৩৩
—নায়ক বেংক আঁচনিৰ উদ্দেশ্যসমূহ ১৩৩
—নায়ক বেংকৰ কাৰ্যসমূহ ১৩৪
—নায়ক বেংক আঁচনিৰ প্ৰগতি ১৩৪
—নায়ক বেংক আঁচনিৰ দুৰ্বলতা ১৩৬

অধ্যায়-১০ ঃ বেংকিং পদ্ধতি

—বেংকিং পদ্ধতিৰ প্ৰকাৰ ১৩৯

—শাখা বেংকিং পদ্ধতিৰ সুবিধাসমূহ ১৪১
—শাখা বেংকিং পদ্ধতিৰ অসুবিধাসমূহ ১৪২
—গোট বেংকিং পদ্ধতিৰ সুবিধাসমূহ ১৪৩
—গোট বেংকিং পদ্ধতিৰ অসুবিধাসমূহ ১৪৪
—থুপ বেংকিং পদ্ধতিৰ সুবিধাসমূহ ১৪৫
—থুপ বেংকিং পদ্ধতিৰ অসুবিধাসমূহ ১৪৬
—শাখা বেংকিং আৰু গোট বেংকিঙৰ মাজত পাৰ্থক্য ১৪৭
—থুপ বেংকিং আৰু চেইন বেংকিঙৰ মাজত পাৰ্থক্য ১৪৮

গোট - ৪

বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ বেংক হিচাব আৰু গ্ৰাহক

অধ্যায়-১১ ঃ বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ বেংক হিচাব
—বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ বেংক হিচাব ১৫৭
—সঞ্চয়ী বেংক হিচাব ১৫৮
—চলিত জমা হিচাব ১৬০
—স্থায়ী জমা হিচাব ১৬২
—পৌনঃপুনিক বা আৱৰ্ত জমা হিচাব ১৬৩
—সঞ্চয়ী বেংক হিচাব আৰু চলিত জমা হিচাব খোলাৰ কাৰ্য প্ৰণালী ১৬৫
—সঞ্চয়ী বেংক হিচাব আৰু চলিত জমা হিচাবৰ পাৰ্থক্য ১৬৭
—সঞ্চয়ী বেংক হিচাব আৰু স্থায়ী জমা হিচাবৰ পাৰ্থক্য ১৬৮
—পে-ইন-শ্লিপ বুক ১৭০
—পাছ বুক ১৭১
—চেক বুক ১৭২
—এ.টি.এম কাৰ্ড ১৭৩

অধ্যায়-১২ ঃ **বেংকৰ গ্ৰাহক**

—গ্ৰাহকৰ অৰ্থ	১৭৫
—বিশেষ প্ৰকাৰৰ বেংক গ্ৰাহক	১৭৬
—নাবালক	১৭৭
—অশিক্ষিত ব্যক্তি	১৭৮
—যৌথ হিচাব	১৭৯
—অংশীদাৰী প্ৰতিষ্ঠান	১৮০
—কোম্পানী	১৮২
—বেংকিং লোকপাল আঁচনিৰ অৰ্থ	১৮৫
—বেংকিং লোকপালৰ ক্ষমতা আৰু কৰ্তব্যসমূহ	১৮৫

গোট - ৫

হস্তান্তৰযোগ্য দলীল

অধ্যায়-১৩ ঃ **হস্তান্তৰযোগ্য দলীল**

—পৰিচয়	১৯৩
—হস্তান্তৰযোগ্য দলীলৰ অৰ্থ	১৯৩
—হস্তান্তৰযোগ্য দলীলৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ	১৯৪
—হস্তান্তৰযোগ্য দলীলৰ প্ৰকাৰ	১৯৬
—প্ৰতিশ্ৰুতি পত্ৰ	১৯৬
—বিনিময় বিল	১৯৮
—চেক	২০০
—প্ৰতিশ্ৰুতি পত্ৰ আৰু বিনিময় বিলৰ পাৰ্থক্য	২০২
—প্ৰতিশ্ৰুতি পত্ৰ আৰু চেকৰ পাৰ্থক্য	২০৩
—বিনিময় বিল আৰু চেকৰ পাৰ্থক্য	২০৪
—চেকৰ প্ৰকাৰ	২০৫

অধ্যায়-১৪ ঃ চেকৰ ৰেখাংকন

—চেকৰ ৰেখাংকন ২১৭

—ৰেখাংকনৰ প্ৰকাৰ ২১৮

—বিশেষ ৰেখাংকন ২২০

—প্ৰাপকৰ হিচাবত ৰেখাংকন ২২১

—অসম্প্ৰদেয় ৰেখাংকন ২২২

—দ্বৈত ৰেখাংকন ২২৩

অধ্যায়-১৫ ঃ পৃষ্ঠাংকণ

—পৃষ্ঠাংকণ ২২৫

—পৃষ্ঠাংকণৰ তাৎপৰ্য ২২৬

—পৃষ্ঠাংকণৰ প্ৰকাৰ ২২৭

অধ্যায়-১৬ ঃ যথাবিহিত পৰিশোধ, ধাৰক আৰু যথাবিহিত ধাৰক

—যথা বিহিত পৰিশোধ ২৩৩

—ধাৰকৰ অৰ্থ ২৩৪

—যথা বিহিত ধাৰকৰ অৰ্থ ২৩৫

—ধাৰক আৰু যথা বিহিত ধাৰকৰ পাৰ্থক্য ২৩৬

—যথা বিহিত ধাৰকৰ অধিকাৰ আৰু বিশেযাধিকাৰ ২৩৬

——

বিত্ত

উচ্চতৰ মাধ্যমিক প্ৰথম বাৰ্ষিকৰ বাবে পাঠ্যক্ৰম

তত্ত্ব ঃ ৮০ নম্বৰ — সময় ঃ ৩ ঘণ্টা

প্ৰকল্প ঃ ২০ নম্বৰ

মুঠ ঃ ১০০ নম্বৰ

গোট ভিত্তিত নম্বৰ আৰু পাঠদানৰ সময়ৰ বিতৰণ

গোট	বিষয়	নম্বৰ	পাঠদানৰ সময়
গোট-১	বিত্ত	১৬	৩০
গোট-২	বেংকৰ অৰ্থ আৰু বিভিন্ন প্ৰকাৰ	১৬	৩০
গোট-৩	ভাৰতত বাণিজ্যিক বেংকিং	১৬	৩০
গোট-৪	বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ বেংক হিচাব আৰু গ্ৰাহক	১৬	৩০
গোট-৫	হস্তান্তৰযোগ্য দলীল	১৬	৩০
	মুঠ (তত্ত্ব)	**৮০**	**১৫০**
	প্ৰকল্প কাৰ্য	**২০**	
	মুঠ (তত্ত্ব + প্ৰকল্প কাৰ্য)	**১০০**	**১৫০**

গোট - ১ ঃ বিত্ত

বিত্তৰ অৰ্থ, বৈশিষ্ট্য, কাৰ্য, প্ৰকাৰ আৰু উৎস।

বিত্তীয় ব্যৱস্থাৰ অৰ্থ আৰু উপাদান, অৰ্থনৈতিক বিকাশত বিত্তীয় ব্যৱস্থাৰ ভূমিকা।

গোট - ২ ঃ বেংকৰ অৰ্থ আৰু বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ বেংক

বেংকৰ অৰ্থ, সংজ্ঞা আৰু বৈশিষ্ট্য।

বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ বেংক

কেন্দ্ৰীয় বেংক ঃ অৰ্থ, বৈশিষ্ট্য আৰু কাৰ্য।

বাণিজ্যিক বেংক ঃ অৰ্থ, প্ৰাথমিক কাৰ্য, গৌণ কাৰ্য আৰু আধুনিক কাৰ্য।

বিনিময় / বিদেশী বেংক ঃ অৰ্থ আৰু কাৰ্য।

আঞ্চলিক গ্ৰাম্য বেংক ঃ অৰ্থ, উদ্দেশ্য আৰু কাৰ্য।

বিনিয়োগ বেংক ঃ অৰ্থ আৰু কাৰ্য।

উন্নয়ন বেংক ঃ অৰ্থ, বৈশিষ্ট্য আৰু কাৰ্য।

ৰপ্তানি-আমদানি বেংক ঃ অৰ্থ আৰু কাৰ্য।

সমবায় বেংক ঃ অৰ্থ আৰু বৈশিষ্ট্য।

কৃষি বেংক ঃ অৰ্থ আৰু কাৰ্য।

ভূমি উন্নয়ন বেংক, সঞ্চয় বেংক আৰু আন্তৰাষ্ট্ৰীয় বেংকৰ অৰ্থ।

বাণিজ্যিক বেংক আৰু উন্নয়ন বেংক, কেন্দ্ৰীয় বেংক আৰু বাণিজ্যিক বেংক আৰু বাণিজ্যিক বেংক আৰু সমবায় বেংকৰ মাজত পাৰ্থক্য।

গোট - ৩ ঃ ভাৰতত বাণিজ্যিক বেংকিং

ভাৰতত বাণিজ্যিক বেংকৰ বিৱৰ্তন আৰু বিকাশ।

প্ৰেছিডেঞ্চি বেংক, ইম্পেৰিয়েল বেংক— ইয়াৰ কাৰ্য আৰু ৰাষ্ট্ৰীয়কৰণ। ষ্টেট বেংক অফ্ ইণ্ডিয়া আৰু ইয়াৰ কাৰ্য।

অনুসূচিত বেংক আৰু অনা-অনুসূচিত বেংক, ব্যক্তিগত আৰু ৰাজহুৱা খণ্ডৰ বেংক, অনুসূচিত বেংক আৰু অনা-অনুসূচিত বেংক আৰু ব্যক্তিগত আৰু ৰাজহুৱা খণ্ডৰ বেংকৰ মাজত পাৰ্থক্য।

বেংক ৰাষ্ট্ৰীয়কৰণ ঃ উদ্দেশ্য আৰু ভাৰতত বেংক ৰাষ্ট্ৰীকৰণৰ প্ৰগতি, বেংক ৰাষ্ট্ৰীয়কৰণৰ বিৰুদ্ধে সমালোচনা,

নায়ক বেংক আঁচনি ঃ উদ্দেশ্য আৰু কাৰ্য, নায়ক বেংক আঁচনিৰ সফলতা, নায়ক বেংক আঁচনিৰ দুৰ্বলতা।

বেংকিং পদ্ধতি ঃ শাখা বেংকিং পদ্ধতি— অৰ্থ, সুবিধা আৰু অসুবিধা। গোট বেংকিং পদ্ধতি— অৰ্থ, সুবিধা আৰু অসুবিধা। থুপ বেংকিং পদ্ধতি— অৰ্থ, সুবিধা আৰু অসুবিধা। চেইন বেংকিং পদ্ধতি আৰু সংযোগী বেংকিং পদ্ধতিৰ অৰ্থ। শাখা বেংকিং পদ্ধতি আৰু গোট বেংকিং পদ্ধতিৰ মাজত পাৰ্থক্য। থুপ বেংকিং পদ্ধতি আৰু চেইন বেংকিং পদ্ধতিৰ মাজত পাৰ্থক্য।

গোট - ৪ ঃ বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ বেংক হিচাব আৰু গ্ৰাহক

বেংকৰ গ্ৰাহকৰ অৰ্থ।

বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ বেংক হিচাবসমূহ ঃ সঞ্চয়ী বেংক হিচাব, চলিত জমা হিচাব পৌনঃপুনিক বা আৱৰ্ত জমা হিচাব আৰু স্থায়ী জমা হিচাব।

সঞ্চয়ী বেংক হিচাব আৰু চলিত জমা হিচাব খোলাৰ কাৰ্যপ্ৰণালী।

বিশেষ ধৰণৰ বেংক গ্ৰাহক ঃ

নাবালক, অশিক্ষিত ব্যক্তি, যৌথ হিচাব, অংশীদাৰী প্ৰতিষ্ঠান আৰু কোম্পানী।

তেওঁলোকৰ নামত হিচাব খোলা আৰু পৰিচালনাৰ ক্ষেত্ৰত ল'বলগীয়া সতৰ্কতাসমূহ।

বেংকিং লোকপালৰ অৰ্থ, ক্ষমতা আৰু কৰ্তব্য।

গোট - ৫ ঃ হস্তান্তৰযোগ্য দলীল

হস্তান্তৰযোগ্য দলীলৰ অৰ্থ আৰু বৈশিষ্ট্য।

হস্তান্তৰযোগ্য দলীলৰ প্ৰকাৰ।

প্ৰতিশ্ৰুতিপত্ৰ, বিনিময় বিল আৰু চেকৰ অৰ্থ আৰু বৈশিষ্ট্য।

প্ৰতিশ্ৰুতিপত্ৰ আৰু বিনিময় বিল, প্ৰতিশ্ৰুতিপত্ৰ আৰু চেক আৰু বিনিময় বিল আৰু চেকৰ মাজত পাৰ্থক্য।

চেকৰ প্ৰকাৰ ঃ মুকলি চেক— বাহক চেক, আদেশী চেক। ৰেখাংকিত চেক।

ৰেখাংকনৰ প্ৰকাৰ আৰু তাৎপৰ্য ঃ সাধাৰণ আৰু বিশেষ ৰেখাংকন, অসম্প্ৰদেয় ৰেখাংকন আৰু প্ৰাপকৰ হিচাবত ৰেখাংকন।

পৃষ্ঠাংকণ ঃ অৰ্থ, তাৎপৰ্য আৰু প্ৰকাৰ।

যথা বিহিত পৰিশোধৰ অৰ্থ আৰু বৈশিষ্ট্য।

ধাৰকৰ অৰ্থ, যথা বিহিত ধাৰকৰ অৰ্থ, ধাৰক আৰু যথা বিহিত ধাৰকৰ পাৰ্থক্য, যথা বিহিত ধাৰকৰ অধিকাৰ আৰু সুবিধাসমূহ।

ভাৰতীয় সংবিধান

চতুৰ্থ অধ্যায় - অনুচ্ছেদ ৫১ (এ)

মৌলিক কৰ্ত্তব্য

ভাৰতবৰ্ষৰ প্ৰতিজন নাগৰিকৰ মৌলিক কৰ্ত্তব্য-

১। সংবিধান মানি চলা আৰু জাতীয় পতাকা আৰু ৰাষ্ট্ৰীয় প্ৰতীকৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধা প্ৰদৰ্শন কৰা;

২। স্বাধীনতা আন্দোলনক অনুপ্ৰাণিত কৰা মহান আদৰ্শসমূহ পোষণ আৰু অনুসৰণ কৰা;

৩। ভাৰতবৰ্ষৰ সাৰ্বভৌমত্ব, ঐক্য আৰু সংহতি ৰক্ষা কৰা;

৪। দেশখনক ৰক্ষা কৰা আৰু যেতিয়াই আহ্বান কৰা হয় তেতিয়াই দেশৰ প্ৰতি সেৱা আগবঢ়োৱা;

৫। ধৰ্ম-ভাষা, আঞ্চলিক নাইবা শ্ৰেণী বৈষম্য অতিক্ৰম কৰি ভাৰতবৰ্ষৰ সকলো মানুহৰ মাজত ঐক্য আৰু ভাতৃভাৱৰ সৃষ্টি কৰা, মহিলাসকলৰ প্ৰতি মৰ্যাদা হানিকৰ আচৰণ ত্যাগ কৰা;

৬। আমাৰ মিলনাত্মক সংস্কৃতি মূল্যবান ঐতিহ্যক মূল্য দিয়া আৰু সংৰক্ষণ কৰা;

৭। বনানি, হ্ৰদ, নদ-নদী, বন্যজন্তু আদিকে ধৰি প্ৰাকৃতিক পৰিবেশ ৰক্ষা কৰা আৰু সকলো জীৱিত প্ৰাণীৰ প্ৰতি দয়া-পৰমাৰ্শ হোৱা;

৮। বৈজ্ঞানিক দৃষ্টিভংগীৰ সাধন কৰা, মানৱতাবোধ ভাৱৰ সৃষ্টি কৰা আৰু অনুসন্ধিৎসু তথা সংস্কাৰমূলক মনোভাৱৰ বিকাশ সাধন কৰা;

৯। ৰাজহুৱা সম্পত্তি ৰক্ষা কৰা আৰু হিংসাৰ মনোভাৱ পৰিত্যাগ কৰা;

১০। ব্যক্তিগত আৰু সামূহিক সকলো কাম-কাজৰ ক্ষেত্ৰত উৎকৰ্ষ সাধনৰ চেষ্টা কৰা যাতে ৰাষ্ট্ৰই অবিৰতভাবে প্ৰগতি আৰু কৃতিত্বৰ পথত আগুৱাই যাব পাৰে আৰু

১১। সকলো পিতৃ-মাতৃ নাইবা অভিভাৱকে ছয় বছৰৰ পৰা চৈধ্য বছৰলৈকে সকলো শিশু তথা সন্তানৰ শিক্ষাৰ সুবিধা প্ৰদান কৰা।

ভাৰতীয় সংবিধান

তৃতীয় অধ্যায় - অনুচ্ছেদ ১২ - ৩৫ লৈ

(কিছুমান চৰ্ত, ব্যতিক্ৰম আৰু যুক্তিসঙ্গত সীমাবদ্ধতাৰে

নিশ্চয়তা প্ৰদান কৰা)

মৌলিক অধিকাৰ সমূহ

সমতাৰ অধিকাৰ ঃ

- আইনৰ দৃষ্টিত আৰু আইনৰ সমান ৰক্ষণাবেক্ষণত,
- ধৰ্ম, জাতি, বৰ্ণ, লিঙ্গ নাইবা জন্মস্থান আওকাণ কৰি,
- চৰকাৰী চাকৰিৰ সুযোগ-সুবিধাত আৰু
- উপাধি আৰু অস্পৃশ্যতা বৰ্জন কৰি।

স্বাধীনতাৰ অধিকাৰ ঃ

- বাক্-স্বাধীনতা, সমবেত হোৱা, সংস্থা গঠন কৰা, ঘূৰিফুৰা, বসবাস কৰা আৰু পেছা গ্ৰহণৰ অধিকাৰ;
- কিছুমান আইনগত সংৰক্ষণৰ;
- জীৱন আৰু ব্যক্তিগত স্বাধীনতা ৰক্ষাৰ;
- ছয় বছৰৰ পৰা চৈধ্য বছৰলৈ সকলো শিশুৰ বিনামূলীয়া বাধ্যতামূলক শিক্ষাৰ আৰু
- কিছুমান গোছৰত আটক আৰু বন্দীকৰণত সংৰক্ষণ ।

শোষণৰ বিৰুদ্ধে অধিকাৰ ঃ

- মানৱ পনন আৰু বলপূৰ্বক শ্ৰমৰ প্ৰতিৰোধ আৰু
- বিপদজনক কামত শিশু শ্ৰমিক নিয়োগৰ প্ৰতিৰোধ।

ধৰ্মীয় স্বাধীনতাৰ অধিকাৰ ঃ

- নিজা বিবেচনানুসাৰে ধৰ্ম গ্ৰহণ, আচৰণ আৰু প্ৰচাৰৰ স্বাধীনতা;
- ধৰ্মীয় অনুষ্ঠান পৰিচালনাৰ স্বাধীনতা;

- যিকোনো ধৰ্মৰ উন্নতিৰ বাবে কৰ প্ৰদানৰ স্বাধীনতা আৰু
- ৰাষ্ট্ৰীয় পৃষ্ঠপোষকতাত গঢ়ি উঠা শিক্ষানুষ্ঠানৰ ধৰ্মীয় অনুষ্ঠানত অংশগ্ৰহণ বা ধৰ্মীয় শিক্ষা গ্ৰহণৰ স্বাধীনতা।

সাংস্কৃতিক আৰু শিক্ষাৰ অধিকাৰ ঃ

- সংখ্যালঘু সকলৰ ভাষা, লিপি আৰু সংস্কৃতিৰ স্বাৰ্থ সুৰক্ষাৰ সংৰক্ষণ আৰু
- সংখ্যালঘু সকলৰ নিজা পছন্দ অনুযায়ী শিক্ষানুষ্ঠানৰ প্ৰতিষ্ঠা আৰু পৰিচালনাৰ অধিকাৰ।

সাংবিধানিক প্ৰতিকাৰৰ অধিকাৰ ঃ

- উচ্চতম ন্যায়ালয় আৰু উচ্চ ন্যায়ালয় সমূহে মৌলিক অধিকাৰ সাব্যস্ত কৰিবৰ বাবে দিয়া নিৰ্দ্দেশনাৱলী বা আদেশ বা হুকুমনামাৰ জৰিয়তে।

গোট - ১

বিত্ত
(FINANCE)

বিত্তৰ অৰ্থ, বৈশিষ্ট্য, কাৰ্য, প্ৰকাৰ আৰু উৎস।

বিত্তীয় ব্যৱস্থাৰ অৰ্থ আৰু উপাদান, অৰ্থনৈতিক বিকাশত বিত্তীয় ব্যৱস্থাৰ ভূমিকা।

শিকনৰ উদ্দেশ্য (Learning Objectives) ঃ

এই গোটৰ বিষয়সমূহ অধ্যয়ন কৰাৰ পিছত শিক্ষাৰ্থীয়ে—

- বিত্তৰ ধাৰণা বুজি পাব।
- বিত্তৰ বৈশিষ্ট্য সম্পৰ্কে জানিব পাৰিব।
- অৰ্থনীতিত বিত্তৰ দ্বাৰা সম্পাদন কৰা কাৰ্যবোৰৰ বিষয়ে ধাৰণা কৰিব পাৰিব।
- বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ বিত্তৰ বিষয়ে ধাৰণা কৰিব পাৰিব।
- বিত্তৰ বিভিন্ন উৎস সম্পৰ্কে জানিব পাৰিব।

- বিত্তীয় ব্যৱস্থা সম্পৰ্কে ধাৰণা কৰিব পাৰিব।
- বিত্তীয় ব্যৱস্থাৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ জানিব পাৰিব।
- বিত্তীয় ব্যৱস্থাৰ কাৰ্যসমূহ জানিব পাৰিব।
- বিত্তীয় ব্যৱস্থাৰ বিভিন্ন উপ-উপাদনবোৰৰ বিষয়ে নিজকে পৰিচিত কৰিব পাৰিব।
- বিত্তীয় বজাৰ সম্পৰ্কে জানিব পাৰিব।
- বিত্তীয় প্ৰতিষ্ঠান সম্পৰ্কে জানিব পাৰিব।
- বিত্তীয় দলীল সম্পৰ্কে জানিব পাৰিব।
- বিত্তীয় সেৱা সম্পৰ্কে জানিব পাৰিব।
- বিত্তীয় ব্যৱস্থাৰ নিয়ামক সংস্থাসমূহৰ বিষয়ে জানিব পাৰিব।
- অৰ্থনীতিত বিত্তীয় ব্যৱস্থাৰ কাৰ্য আৰু গুৰুত্ব বুজি পাব।

——